

nómny, odkázaný len na seba samého. Odohráva sa síce ako špecifická aktivita, ako pohyb špecifického celku, ako rozvíjanie vlastných vnútorných potencií, a predsa sa tak v Kutalovom podaní deje v bytostnej súvislosti s konkrétnou historickou skutočnosťou! Jeho bytostný zreteľ na dejinnú konkrétnosť neumožňuje, aby sa umelecký formový vývin stal absolútne izolovaným formalistickým pohybom. Viedlo by to k ahistorickému chápaniu, k podriadeniu konkrétneho abstraktnému a typickému, k opusteniu koncepcie dejín ako neustálej novotvorby v prospech typologických cyklických návratov.

Špecifický umelecký formotvorný vývin je preto Kutalovi súčasťou konkrétnych dejín, je v neustálom vzťahu k nim. Od mimoumeleckých sfér nezávisí deterministicky; na konkrétnych dejinách sa podieľa aktívne práve ako špecifická relatívne samostatná sféra. Ak teda v Kutalovom chápaní nie je umelecký formový vývin na jednej strane absolútne autonómny a imanentný, nie je na strane druhej závislý a determinovaný od mimoumeleckých faktorov. Nie je však ani stredom, kombináciou oboch týchto zložiek. Nepodieľa sa na konkrétnych dejinách tým, že mimoumeleckým dejinám slúži (resp. naopak, že by bol nimi bytostne determinovaný), ale práve tým že uskutočňuje nenahraditeľnú spoločenskú aktivitu. A predsa sa toto sebarozvíjanie umeleckosti neodohráva v pyšnej oddelenosti od ostatných sfér. Umelecký vývin nie je ľahostajný voči sociálno-historickému daniu. Práve ako svojbytný fenomén sa zvláštnym spôsobom — sebarealizáciou ako špecifickou aktivitou — spolupodieľa na riešení dobových problémov. Mimoriadne blízko má k sfére sociálno-psychologickej a filozofickej. Riešením špecifických výtvarných problémov reflektuje a „rieši“ dobovú sociálno-psychologickú situáciu. Vzťah k ostatným sféram tvorí je teda najskôr vzťahom paralelity, ako to vyplýva už z Rieglovho a Dvořákovho dedičstva.⁴⁵ Nie je to však paralelita pasívna; umelecký podiel na dejinách sa nechápe iba ako automatický odraz, pretože takéto ponímanie by viedlo práve k strate špecifického spoločenského postavenia umenia. Nie je to ani paralelita výlučne spirituálneho charakteru, v zmysle duchovného výrazu, pretože aj tu sa stráca špecifickosť umeleckej aktivity. Paralelita umenia k iným kultúrnym aktivitám má v Kutalovom podaní funkčný charakter.

Rovnako ako povedzme filozofia, i výtvarné umenie sa podieľa na konkrétnych dejinách aktívne a špeci-

ficky, angažovane, s istou nenahraditeľnou funkciou, a teda aj v zmysle istého uhlu vzťahu k realite.⁴⁶ Okrem toho umenie u Kutala nie je výtvarným výrazom spirituálneho, ani výrazom homogenity doby. Ťažisko sa presúva z abstraktnej sféry svetonázoru na realistickejší sociálno-psychologický fenomén (i keď primárnym vzťahom výtvarného umenia nadalej zostáva vzťah k sféram „duchovným“, hoci už nie spirituálne chápaným), pričom východiskom je interakcia dobových filozofických názorov a sociálno-psychologickej situácie, vyplývajúcej z konkrétnych sociálno-historických udalostí a procesov. Umenie sa tak viaže na sociálny kontext; formová podoba je viazaná na historickú sociálno-psychologickú situáciu, ale aj na psychológiu sociálnych tried a vrstiev. Umenie teda nie je homogenistickým odrazom, ani výrazom dobovej situácie ako celku, ale traktuje realitu z perspektívy sociálno-psychologickej situácie istej triedy. Tým je daný jeho funkčný posun. Z tejto skutočnosti vyplýva okrem iného aj členenie vývinu na vývinové prúdy. A predsa ani v tomto vzťahu nie je umenie absolútne determinované. Nemusí a ani nezostáva vždy viazané na svoju pôvodnú triedu. Práve preto, že je relatívne autonómne, že je sociálne funkčné ako špecifické stvárnovanie, riešenie formových problémov, môže dôjsť k nesúladu formy a obsahu, prostriedkov a cieľov.⁴⁷ Umelecký vývin sa tak paralelne, špecificky a relatívne nezávisle, t. j. i aktívne podieľa na riešení dobových problémov cez riešenie problémov formy a svojho vývinu. Nie je teda ani odrazom, ani výrazom doby. Je aktívnym sociálno-historickým prvkom práve ako špecifická sféra. Z toho vyplýva, že i jeho funkcia sa môže dejinne meniť. Môže byť raz prevažne podnecovaním, inokedy únikom, burcovaním alebo pacifikáciou atd.

Riešenie formálnych problémov však predsa len nie je absolútne izolované a automómne. Paralelnosť obsahu formy k mimoumeleckým dobovým problémom je čímsi viac než aditívnym združením špecifických sfér. Umelecký vývin je svojbytný. Nové formové riešenia vyplývajú zo vzťahu k predošlým, a predsa sa vždy vzťahujú k dobovej sociálno-psychologickej situácii. Umelecké formy sú jej špecifickým reflexom a riešením, hoci, ako sa už povedalo, funkčne posunutým. Stvárnovanie je vytváraním vzťahu k objektívnej skutočnosti. Toto umelecké stvárnovanie vzťahu ku skutočnosti je platformou, na ktorej sa uskutočňuje konkrétny dejinný pohyb. Cez rôzne zaujatia vzťahu